

VI.HAFTA:

HİKÂYE-ROMAN

1.HİKÂYE (ÖYKÜ)

Kurgusal yazılardan biri olan hikâye ya da diğer adıyla öykü, olmuş veya olabilecek birtakım olayları anlatan **kısa düz yazı** türüdür.

- Her hikâyenin yapısını oluşturan başlıca üç öge vardır: **kişiler, olay veya durum, yer.**
- Her hikâye bir olay veya duruma dayanır.
- Çarpışan kuvvetler, insanla insan, insanla hayvan, insanla kendi iradesi, insanla doğa kuvvetleri, insanla toplum olabilir.
- Hikâyenin temel öğelerinden biri olan insan, genellikle hayatının belli ve kısa bir anı içinde izlenir.

- İtalyan yazar Bocceacio'nun *Decameron Hikâyeleri*, dünya edebiyatında bu türün ilk örnekleri kabul edilir.
- Bu tür, Rönesans'tan bu yana, özellikle XIX. yüzyıldan beri gelişerek, edebiyatın en yaygın türlerinden biri olmuştur.
- XIX. Yüzyıl eserlerinde kahramanlar, olaya egemen ve hayatın üstesinden gelebilen kişilerdir.
- XX. yüzyılda ise değişen hayat felsefesi ile kahraman imajı silinerek sıradan insanlar hikâyelerde anlatılmaya başlanmış, zaman kavramı değişmiş, kısa hikâye türü önem kazanmıştır.
- Türk edebiyatında, destansı özellikleri ağır basmakla birlikte, destandan hikâyeye geçişin özgün örnekleri olarak *Dede Korkut Hikâyeleri*'ni gösterebiliriz.

- Türk edebiyatında hikâyenin gelişim sürecinde, sözlü halk gelenğinde günümüze dek sürüp gelen halk hikâyelerini görüyoruz. XVI. yüzyıldan beri Anadolu'da halk arasında söylenegelen hikâyeleri; **kahramanlık hikâyeleri** ve **aşk hikâyeleri** olmak üzere iki grupta toplayabiliriz.
- Kahramanlık hikâyelerinde **yiğitlik, mertlik** gibi konular işlenir. Bunların edebiyatımızdaki en tanınmış *Köroğlu Hikâyesi*'dir.
- *Kerem ile Aslı, Ferhat ile Şirin, Tahir ile Zühre, Arzu ile Kanber* gibi aşk hikâyelerinde ise **birbirini seven ama bin bir engel sonucunda sevdiklerine bir türlü kavuşamayan âşıkların maceraları** anlatılır.
- Bugünkü anlamda ilk hikâye örnekleri, edebiyatımızda **Tanzimat'tan sonra Batı'dan etkilenilerek** oluşturulmuştur.

- İlk hikâye kitabımız **Emin Nihat Bey'in *Müsameretname*** ismiyle 1873'te yayımlanan eseridir. Ahmet Mithat'ın *Letaif-i Rivayat*'ı, Samipaşa-zade Sezai'nin *Küçük Şeyler*'i ve Nabizade Nazım'ın *Karabibik*'i bu dönemin diğer ünlü eserleridir.
- **Servet-i Fünun** döneminde Halit Ziya Uşaklıgil'le olgunlaşmaya başlayan Türk hikâyeciliği, **Milli Edebiyat** döneminde Ömer Seyfettin'le güç kazanmıştır. Cumhuriyet döneminde ise Sait Faik Abasıyanık, Memduh Şevket Esendal, Refik Halit Karay, Sabahattin Ali, Fakir Baykurt, Bilge Karasu gibi isimler Türk edebiyatının bu türde önemli eserlere imza atmış sanatçılarıdır.

Hikâye Türleri

- Hikâyeciliğin tarihsel süreci incelendiğinde karşımıza iki tür hikâye çıkmaktadır. Bu türler “**olay (klasik vak’a) hikâyesi**” ve “**durum hikâyesi**” olarak adlandırılır. Son dönemde durum hikâyesinin farklılaşması sonucu ortaya çıkan üçüncü bir tür olarak “**ben merkezli hikâye**” karşımıza çıkar.

a. Olay Hikâyesi:

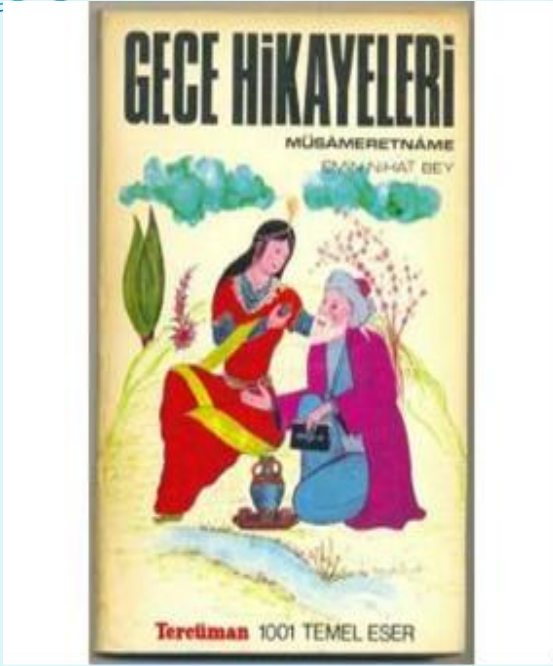
- Bu tarz hikâyelere “**klasik vak’a hikâyesi**” de denir. Bu tür hikâyelerde olaylar zinciri; kişi, zaman, yer ögesine bağlıdır. Olaylar serim, düğüm, çözüm sırasına uygun olarak anlatılır. Düğüm bölümünde oluşan merak, çözüm bölümünde giderilir.
- Bu teknik, Fransız sanatçı Guy de Maupassant tarafından geliştirildiği için bu tür hikâyelere “**Maupassant tarzı hikâye**” de denir. Türk edebiyatında bu tarz hikâyeciliğin en büyük temsilcisi **Ömer Seyfettin**'dir.

b. Durum Hikâyesi:

- Bu tarz hikâyelere "**modern hikâye**" de denir. Her hikâye olaya dayanmaz.
- Bu tür hikâyelerde merak ögesi ikinci plandadır. Yazar, bu hikâyelerde okuyucuyu sarsan, çarpan, heyecana getiren bir anlatım sergilemez. Onun yerine günlük hayattan bir kesit sunar veya bir insanlık durumunu anlatır. Bu hikâyelerde kişisel ve sosyal düşünceler, duygu ve hayaller ön plana çıkar.
- Durum hikâyesi ünlü Rus edebiyatçı Anton Çehov tarafından geliştirildiği için bu tür hikâyelere "**Çehov tarzı hikâye**" de denir. Türk edebiyatında bu tarz hikâyeciliğin öncüsü Memduh Şevket Esendal'dır.

c. Ben merkezli hikâye:

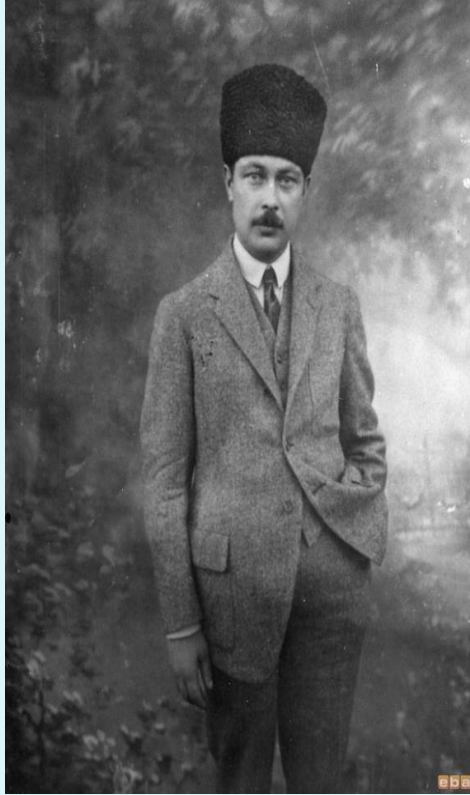
- Durum hikâyesine benzeyen ancak kahramanın daha çok kendi ruh hâli ve hayal dünyasını yansıttığı hikâyelere ben merkezli hikâye denir.
- Bu hikâyelerde olaylar ‘kahraman anlatıcı’ bakış açısıyla, yani olayları yaşayan kişinin ağzından aktarılır. Hikâyenin ana kahramanı yazarın kendisidir.
- Bu hikâye türünde yazar, gözlemlerden ve olaylardan hareketle bireysel bunalım ve çıkmazlara yönelir.
- Hikâye kahramanı dış dünyayı içinde bulunduğu ruh hâline göre algılar ve anlatır. Hikâye kahramanı genellikle düş dünyasına sığınır. İlk defa batıda görülen bu tarz hikâyenin **önde gelen temsilcisi Franz Kafka'dır.**

Müsameretnâme
(Emin Nihad Bey)

Sait Faik Abasıyanık

Refik Halit Karay

Memduh Şevket Esenal

2.ROMAN

Roman; anlatım biçimi olarak düzyazıyla oluşturulan, olmuş ya da olabilecek olayları anlatan **uzun** edebî eserlere verilen addır.

- Roman terimi, Roma imparatorluğu içindeki halkların kullandıkları Latinceye verilen addır. Roman dilleriyle yazılan ilk destan ve halk hikâyelerine de roman denmiş; bu terim, sonradan belli bir edebiyat türünün adı olmuştur.
- Olayları anlamak, anlatmak ihtiyacından doğan romanın konusu insani dünya ve bütün evren olabilir.
- Romanın başlıca özelliği, uzun oluşu, kişilerinin sayıca çokluğu ve hayat safhalarının geniş geniş anlatılmasıdır.
- Roman; kişilerinin çokluğu, bu kişilerin başlarından geçen bütün olayları ve kişilerin özelliklerini ayrıntılarıyla uzun uzun anlatmasıyla hikâyeden ayrılır.

- Olayların anlatılışı sırasında birçok yöntem uygulanmaktadır: Olaylar, genellikle üçüncü kişi ağzından (yazar ağzı) bazen de birinci kişi ağzından (kahramanlardan birinin ağzı) anlatılır.
- Bazı romanlarda bir şahsın ya da birkaç şahsın yazdığı anı defteri biçiminde, bazılarında şahısların birbirlerine gönderdikleri mektuplar vasıtasıyla olaylar anlatılabilir. **Bu teknikler hikâye türü için de ortak özelliklerdendir.**

Roman Türleri

Romanlar konularına göre çeşitlere ayrılırlar. Bunların başlıcaları şöyle sıralanabilir:

a.Macera romanları: Bu tür romanların temel özelliği, anlatılan olayların ve kişilerin olağanüstü olmasıdır. Alexander Dumas'ın Üç Silahşörler adlı romanı bu türün başarılı bir örneğidir.

b.Tarihi romanlar: Konusunu geçmişten, tarihsel olay ve kişilerden alan romanlardır. Namık Kemal'in Cezmi, Mithat Cemal'in Üç İstanbul, Kemal Tahir'in Devlet Ana, Nihal Atsız'ın Bozkurtlar isimli eserleri örnek gösterilebilir.

c.Tahlil romanları: Psikolojik roman olarak da adlandırılırlar. Olaylardan ziyade psikolojik analizlerin yapıldığı roman çeşididir. Mehmet Rauf'un Eylül, Goethe'nin Genç Werther'in Acıları, Peyami Safa'nın Dokuzuncu Hariciye Koğuşu romanları bu türün önemli eserleridir.

d.Biyografik roman: Bu tür romanlarda anlatılanlar gerçekten yaşamış bir insanın karakteri üzerinde şekillendirilir. Oğuz Atay'ın Bir Bilim adamının Romanı isimli eseri bu türe örnektir.

e.Töre romanı: Bir toplumun belli bir dönem ve çevre içindeki gelenek ve göreneklerini yansıtan romanlardır. Halide edip Adıvar'ın Sinekli Bakkal romanı, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç romanı bu türdendir.

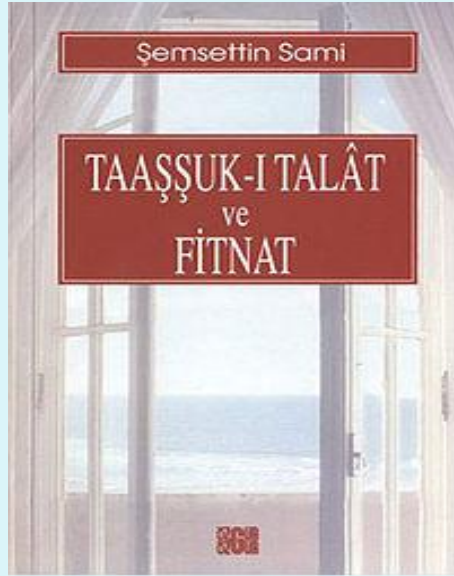
f.Sosyal roman: Bir toplumun sosyal sorunlarını ortaya koyan romanlardır. Halide Edip Adıvar'ın Sonsuz Panayır, Yaşar Kemal'in İnce Memed adlı romanları bu türe örnektir.

g.Egzotik roman: Konuları yabancı ülkelerde geçen romanlardır. Ayrıca ülke içindeki azınlıkların hayatlarını inceleyen romanlar da bu tür romanlardandır. Refik Halit Karay'ın Nilgün isimli romanı ile Osman Cemal Kaygılı'nın Çingeneler adlı romanları bu türe örnek gösterilebilecek eserlerdir.

- Roman, diğer edebi türlere göre oldukça yeni sayılabilecek bir edebi türdür. Roman sanatının ilk başarılı örneği olarak gösterilebilecek **Don Kişot, XVII. yüzyılın** ürünüdür.
- Yeni bir tür olduğu halde o kadar çok ve çeşitli anlayışta romanlar yazılmıştır ki roman türüne giren eserlerin tek bir tanımını yapmak oldukça zorlaşmıştır.
- Asıl gelişimini XVIII. ve XIX. yüzyıllarda gösteren roman türü, XIX. yüzyılda özellikle İngiltere, Fransa ve Rusya'da önemli bir gelişme göstermiştir.
- Batı edebiyatından birkaç önemli isim zikretmek gerekirse İspanyol edebiyatında Cervantes; Fransız edebiyatında Stendhal, Balzac, Flaubert, Hugo; İngiliz edebiyatında Dickens, Joyce; Alman edebiyatında Goethe, Mann, Döblin; Çek-Avusturya edebiyatında Kafka; Rus edebiyatında Gogol, Dostoyevski, Tolstoy sıralanabilir.

- **Türk edebiyatında ise Batılı anlamda roman, Tanzimat sonrası çevirilerle başlar.**
- **Yusuf Kamil Paşa'nın 1859'da Fenelon'dan çevirdiği Telemak, bizdeki ilk çeviri romandır. Daha sonra Victor Hugo'dan, Daniel Defoe'den vs. birçok eser Türkçeye çevrilmiştir.**
- **İlk yerli romanımız Şemsettin Sami'nin 1872'de yayımlanan Taaşşuk-ı Talât ve Fitnat romanıdır. Bundan sonra Ahmet Mithat'ın Hasan Mellah'ı, Namık Kemal'in İntibah'ı gelir.**
- **Türk edebiyatında bu türün en başarılı ilk örneklerini ise Fransız romanlarının etkisiyle Halit Ziya Uşaklıgil (Aşk-ı Memnu, Mai ve Siyah vs.) vermiştir.**

- Milli Edebiyat döneminde Anadolu, Türk romanının temel konusu olmuş, Cumhuriyet döneminde de yazarlar yine topluma yönelmeyi tercih etmişlerdir.

Hikâye – Roman Farkı

Hikâye anlatım olarak romana benzer; ama aslında onun romandan çok farklı yanları vardır. Hikâye ile roman arasındaki başlıca farklar şöylece sıralanabilir:

- **Hikâye türü, romandan daha kısadır.**
- **Hikâyede temel öge olaydır. Romanda ise temel öge karakter, yani kişidir. Hikâyeler olay üzerine kurulur, romanlar ise kişi üzerine kurulur.**
- **Hikâyede tek olay bulunmasına karşılık romanda birbirine bağlı olaylar zinciri vardır. Romandaki olaylardan her biri hikâyeye konu olabilir.**

- **Hikâyede kahramanların tanıtımında ayrıntıya girilmez, kahramanlar her yönüyle tanıtılmaz. Romandan farklı olarak hikâyede kişiler sadece olayla ilgili yönleriyle anlatılır. Bu yüzden hikâyelerdeki kişiler bir karakter olarak karşımıza çıkmaz.**
- **Hikâyede, olayın geçtiği yer (çevre) sınırlıdır ve ayrıntılı olarak anlatılmaz. Romanlarda olaylar çok olduğu için olayların geçtiği çevre de geniştir. Bu çevreler çok ayrıntılı olarak anlatılır.**
- **Hikâyeler kısa olduğu için anlatım yalın, anlaşılır ve özlüdür. Romanlarda ise anlatım daha ağır ve sanatlıdır.**

KAYNAKÇA

- 1. Kavcar Cahit, Oğuzkan Ferhan, Aksoy Özlem: Yazılı ve Sözlü Anlatım, Anı Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara 2004.
- 2. Karaalioğlu, Seyit Kemal: Sözlü/Yazılı Kompozisyon Konuşmak ve Yazmak Sanatı, İnkılâp Kitabevi, 26. Basım, İstanbul 1995.
- 3. Türk Dili, Hülya Pilancı (editör), Anadolu Üniversitesi Yayını No: 1473, Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 786, Eskişehir, 2006.